

Regerings-
uppdrag

Delrapport

[www.hsv.se/publikationer/
ovrigt.html](http://www.hsv.se/publikationer/ovrigt.html)

Design utbildningar i Sverige

– en kartläggning

*Av Jana Hejzlar, Nita Molander, Marit Waerness,
Mehdi Sedigh Zadeh och Jean-Pierre Zune*

Designutbildningar i Sverige

– en kartläggning

*Av Jana Hejzlar, Nita Molander, Marit Waerness,
Mehdi Sedigh Zadeh och Jean-Pierre Zune*

Regerings-
uppdrag

Delrapport

[www.hsv.se/publikationer/
ovrigt.html](http://www.hsv.se/publikationer/ovrigt.html)

Högskoleverket 1999

Designutbildningar i Sverige – en kartläggning

Producerad av Högskoleverket, mars 1999

Regeringsuppdrag, Delrapport

ISBN 91-88874-23 0

Innehåll: Jana Hejzlar, Nita Molander, Marit Waerness, Mehdi Sedigh Zadeh
och Jean-Pierre Zune

Form: Informationsavdelningen, Högskoleverket

Tryck: Högskoleverket, Stockholm, mars 1999

Innehållsförteckning

Om kartläggningen	5
Designutbildningarna vid Konstfack	6
Lärosätet	6
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	6
Utbildningarna	7
Studenterna	9
Praktik	10
Samverkan och samarbete	10
Arbetsmarknad	10
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	11
Kvalitet, ambitioner och problem	11
Designutbildningarna vid Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) vid Göteborgs universitet	13
Lärosätet	13
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	13
Utbildningarna	14
Studenterna	15
Praktik	15
Samverkan och samarbete	16
Arbetsmarknad	16
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	17
Kvalitet, ambitioner och problem	17
Designutbildningarna vid Textilhögskolan, Högskolan i Borås	18
Lärosätet	18
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	18
Utbildningen	19
Studenterna	19
Praktik	20
Samverkan och samarbete	20
Arbetsmarknad	21
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	21
Kvalitet, ambitioner och problem	22
Designutbildningen vid Umeå Universitet	23
Lärosätet	23
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	23
Utbildningen	24
Studenterna	25
Praktik	25
Samverkan och samarbete	25
Arbetsmarknad	26
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	27
Kvalitet, ambitioner och problem	27

Designutbildningen vid Tekniska högskolan vid Lunds universitet	29
Lärosätet	29
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	29
Utbildningen	30
Studenterna	30
Praktik	31
Samverkan och samarbete	31
Arbetsmarknad	32
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	32
Kvalitet, ambitioner, och problem	32
Designutbildningen vid Mälardalens högskola	33
Lärosätet	33
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	33
Utbildningen	34
Studenterna	35
Praktik	35
Samverkan och samarbete	35
Arbetsmarknad	36
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	36
Kvalitet, ambitioner och problem	37
Designutbildningarna vid Malmö högskola	38
Lärosätet	38
Personella, materiella och ekonomiska förhållanden	38
Utbildningarna	38
Praktik	39
Samverkan och samarbete	39
Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete	39
En exposé om industridesign	40
Varför design? Ett kritisk-teoretiskt perspektiv	40
Olika definitioner av industridesign	40
Traditioner i industridesign. Ett professionsperspektiv	41

Om kartläggningen

Generellt i samhället finns ett stort och växande intresse för design – både som ett konstnärligt uttryck, som en process som är avgörande för produkters kvalitet och som ett konkurrensmedel för näringsliv och industri. Det finns också en ökande uppmärksamhet kring designerrollen och utbildning i design.

Regeringen har (1998-03-19) givit Höskoleverket i uppdrag att utreda och utvärdera det samlade utbudet av designutbildningar inom högskolan. En av de första frågorna som ställdes med anledning av uppdraget var: Vad menas med utbildning i design och vilka designutbildningar finns det? Hur kan uppdraget avgränsas?

Om man söker i den nationella gemensamma studieinformationskatalogen (ASKen) på begreppen 'design' och 'formgivning' får man tillsammans uppåt 100 olika träffar vid ett 20-tal lärosäten. Det finns ett växande antal utbildningar med inslag av design eller som syftar till att ge viss kunskap om design. Samtliga dessa utbildningar kan dock ej klassificeras som designutbildningar.

Med designutbildning menas i denna kartläggning endast *de långa utbildningarna* som finns eller just startats vid de lärosäten som utpekats i regeringens uppdrag till Höskoleverket (Lunds, Göteborgs och Umeå universitet, Konstfack, Högskolan i Borås, Mälardalens och Malmö högskola). Vid de två lärosätena som har ett brett utbud av näralliggande utbildningar, Konstfack och Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) vid Göteborgs universitet, avses de utbildningar som *enligt lärosätets egen definition är designutbildning*.

Designutbildningarna lever i olika miljöer, fokuserar på olika produkter och/eller processer och material, och står olika nära de tekniska respektive de konstnärliga utbildningarna och traditionerna. Därmed görs i denna första kartläggning inget försök att utveckla en sammanfattande definition eller beskrivning av vad 'design' är. Istället återges under respektive lärosäte de olika utbildningarnas egna beskrivningar av sitt ämne. En kort teoretisk exposé om industridesign finns också, som placerats sist i rapporten. I den slutliga redovisningen av uppdraget avser Höskoleverket att presentera en mera samlad definition av design.

Kartläggningen är en sammanfattning av fakta och bedömningar framförda av företrädarna för de olika utbildningarna. Den baseras på information som inhämtats genom platsbesök och via lärosätenas självvärderingar. Detta innebär att utbildningarna beskrivs i lite olika dimensioner, i olika omfattning och med olika precisionsgrad. I den slutliga redovisningen av uppdraget kommer beskrivningarna att göras enhetliga och jämförbara för att kunna ligga till grund för den samlade bearbetningen, analysen och Höskoleverkets slutsatser vad gäller designutbildningarna.

Designutbildningarna vid Konstfack

Lärosätet

Konstfack grundades 1844 som en söndagsritskola för dåtidens hantverksgesäller och lärlingar. Sedan dess har skolan bytt namn och lokaler ett flertal gånger. 1977 blev Konstfack en högskola. Idag är Konstfack en av sju självständiga konstnärliga högskolor i Stockholm. Högskolan inrymmer utbildningar i både konst, design, konsthantverk och bildpedagogik.

Det finns nio olika utbildningsprogram vid högskolan: grafisk design och illustration, industridesign, inredningsarkitektur och möbeldesign, keramik och glas, metallformgivning, konst (fotografi, måleri, skulptur, textil konst), textil formgivning, samt utbildning av bildlärare och grundskollärare som ges i samarbete med Lärarhögskolan. Dessutom erbjuds sedan några år en ettårig utbildning i animation och animerad film, förlagd till Eksjö.

På senare år har de konstnärliga utbildningarna omarbetats från fasta studieprogram till en utbildning i två nivåer. En grundtanke bakom uppdelningen har varit att förbättra studenternas möjlighet att själva skapa en kombination av de kunskapsområden de är intresserade av. Uppdelningen skall också underlätta för studenterna att söka sig till andra utbildningar, även utomlands, och den skall förmedla en tydligare bild av vilka krav, förväntningar och möjligheter som ryms inom utbildningarnas olika områden.

Sedan 1997 ges således en treårig grundutbildning på 120 poäng som leder till konstnärlig kandidatexamen. En tvåårig utbildning på ytterligare 80 poäng skall leda till konstnärlig magisterexamen. Detta innebär att utbildningarna förlängts från 170 till 200 poäng. De olika institutionerna har kommit olika långt i planeringen av såväl kandidat- som magisterutbildningarna och de har olika studieordningar.

De utbildningar vid Konstfack som omfattas av översynen av designutbildningarna är sex till antalet: grafisk design och illustration, industridesign, inredningsarkitektur och möbeldesign, keramik och glas, metallformgivning samt textil formgivning.

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Vid designinstitutionerna finns cirka 300 studenter och sammanlagt 73 anställda, varav 51 är lärare (borträknat de personella resurserna för färg och form och datalaboratoriet). Till den teknisk/administrativa personalen räknas bl.a. institutionstekniker och amanuenser. Institutionen för grafisk design och illustration samt institutionen för textil formgivning har deltidsanställda

professorer medan de övriga institutionerna vardera har en professor på heltid. De flesta lärarna är anställda på deltid, det gäller såväl lektorer som adjunkter. Därutöver finns en och annan timlärare.

Grafisk design och illustration har tolv fast anställda lärare, industridesign har sju, inredningsarkitektur och möbelformgivning har elva, keramik och glas har sju, metallformgivning har sex och textil formgivning har åtta fast anställda lärare. Utöver dessa finns tillsammans cirka 500 personer som arbetar som tillfälliga gäst- och timlärare, och antalet ökar. Dessa anses viktiga för förnyelsen av undervisningen och för den konstnärliga mångfalden vid Konstfack.

Andelen kvinnor bland professorerna har ökat till en tredjedel. Bland lektorerna är andelen kvinnor en dryg fjärdedel. Av adjunkterna är fyra av tio kvinnor.

Konstfacks lokaler omfattar totalt cirka 25 800 kvm och årshyran uppgår till drygt 24,5 miljoner kronor. De sex designinstitutionerna har för 1999 tillsammans budgeterat knappt 10 miljoner kronor för sina lokalkostnader. Konstfacks lokaler är i många avseenden hårt nedslitna. Det ackumulerade upprustningsbehovet gör sig allt mer gällande och för att kunna åtgärda de stora bristerna både avseende arbetsmiljön och verksamheten behövs omfattande reparationer och ombyggnad. I avvaktan på besked om ett eventuellt gemensamt 'Campus för konst' i Stockholm görs endast punktvisa insatser.

Under 1997 tillfördes Konstfack resurser motsvarande 20 helårsstudenter för designutbildningarna utifrån en medveten satsning på design och formgivning från statsmakternas sida. Designutbildningarnas budget för 1999 är drygt 30,2 miljoner kronor inklusive verkstäder. Inredningsarkitektur och möbeldesign samt textil formgivning har den högsta budgeten med knappt 6 miljoner kronor vardera, metallformgivning den lägsta med knappt 3,8 miljoner kronor.

Utbildningarna kostade 1998 per student mellan 131 253 kronor (grafisk design och illustration) och 226 000 kronor (textil formgivning).

Kostnaderna för den fasta personalen vid designinstitutionerna (oräknat färg och form samt datalaboratoriet) uppgår 1999 till knappt 16 miljoner kronor. Inredningsarkitektur och möbeldesign har med sina 3,3 miljoner kronor den högsta kostnaden, industridesign samt metallformgivning den lägsta med 2,2 miljoner kronor vardera.

Utbildningarna

Designutbildningarna vid Konstfack har följande inriktningar:

Grafisk design och illustration

Utbildningen syftar till arbete i vidaste bemärkelse med den idébaserade, kommunikativa grafiska och illustrerade formen. Tredje året ger möjlighet till val av inriktning mot fördjupade studier i grafisk design eller illustration.

Den digitala revolutionen under de senaste två decennierna har förändrat förutsättningarna för grafisk form och illustration, som nu integreras på ett nytt och mer naturligt sätt. Detta är den enda högre utbildningen i Sverige som förenar de båda disciplinerna.

Industridesign

Utbildningen är inriktad mot planering och utformning av industriellt tillverkade produkter, system av produkter och hela miljöer. Den ger generell kompetens att arbeta med designfrågor. En stor del av utbildningen sker i projektform, ofta i samverkan med företag och andra institutioner.

Ett nytt ämne är miljökonstruktion som är inriktat på samhällets behov av att lösa problemen med det ökande sopberget.

Inredningsarkitektur och möbeldesign

Utbildningen är yrkesförberedande konstnärlig, teknisk och samhällsorienterad och tonvikten är lagd på planering och utformning av närmiljön. Både enskilda människors och samhällets behov beaktas, liksom de förutsättningar naturens resurser ges. Tredje året ger möjlighet till fördjupning i möbelformgivning och miljögestaltning.

Institutionen ser en breddning av inredningsarkitektens verksamhetsfält som angelägen och detta skall avspeglas i kommande utbildningsprogram.

Keramik och glas

Den konstnärliga utbildningen kombineras med praktiska studier inom konst, konsthantverk och formgivning samt miljögestaltning. Basen utgörs av kunskaper om material, metoder och tekniker inom områdena keramik och glas. Det tredje året ger möjlighet till fördjupning inom formgivning, miljögestaltning eller fritt konstnärligt projekt.

Metallformgivning

Utbildningen förbereder för att bedriva egen verksamhet och arbeta som formgivare för industrin. Specialiseringar som finns är brukskonst med inriktning på föremålskonst, produktformgivning och smyckekonst. Arbetsfältet är stort, från de minsta objekt till delar av det arkitektoniska rummet. Utbildningen omfattar både unik tillverkning och industriella processer.

Textil formgivning

Institutionen utbildar textilformgivare med designmetodik som huvudämne. Syftet är att ge ett brett kunnande om tekniker och material och goda möjligheter till senare specialisering. Klädformgivning för konfektion och teater ingår liksom kurser för arbete på designkontor, som koordinator eller inköpare.

Designutbildningarna har en gemensam huvudsaklig uppläggning, med kurser som har karaktär av yrkesinriktade studier med både praktisk och

teoretisk inriktning. Samtliga program innehåller obligatoriska, valbara och tvärgående kurser.

Gemensamt för utbildningarna är också att de utgår från ett ekologiskt synsätt. Traditionellt hantverkskunnande växelverkar med utveckling av modern teknologi. I samtliga utbildningar ingår som särskilda moment arbetsmiljö och bibliotekskunskap.

Breddningsstudierna innebär studier utanför huvudämnet. De omfattar grundläggande konstnärlig, konst- och designhistorisk utbildning samt kurser som vidgar eller profilerar den enskilde studentens utbildning. Den grundläggande konstnärliga träningen sker vid institutionen för färg och form och omfattar cirka en tredjedel av utbildningstiden.

Studenterna

Konstfack har cirka 600 studenter totalt, varav ungefär hälften utgörs av studenter inom designutbildningarna. Sökandetrycket är stort. För läsåret 1998/99 hade designutbildningarna cirka 900 sökanden till de tillsammans 70 nybörjarplatserna.

Totalt finns 301 studenter på designutbildningarna, och dessa fördelar sig med 70 studenter på grafisk design och illustration, 69 på inredningsarkitektur och möbelformgivning, 39 på industridesign, 39 på keramik och glas, 42 på metallformgivning och 42 på textil formgivning.

Vid antagningen är studenterna i genomsnitt 26 år. De har efter gymnasiet i många fall gått flera år på förberedande konst- och hantverksskolor. En del har studier i andra ämnen vid t.ex. universitet bakom sig, och andra har yrkeserfarenheter.

Studenterna kommer från alla delar av Sverige. De uppfattas som mångsidigt begåvade, målmedvetna och väl förberedda. Många har sökt till utbildningen tidigare. Totalt antas ungefär lika många män som kvinnor, men könsfördelningen varierar mellan olika institutioner. Utbildningen i textil formgivning har inte en enda manlig student, men hoppas på en kommande förändring i och med att den textila konsten brutits ut ur utbildningen som numera fokuserar på textil formgivning. Bland industridesignstudenterna är två tredjedelar män. Utbildningen har varit mansdominerad länge men de två senaste åren har det funnits lika många kvinnor som män bland nybörjarna.

Undervisningen sker i huvudsak i små grupper och den dominerande arbetsformen är självständigt arbete med betydande frihet för studenten att pröva olika vägar och söka sig fram till lämpliga lösningar under lärares ledning.

Konstfack har ett väl etablerat internationellt studentutbyte. Förutom Europa och Norden förekommer utbyte med bl.a. USA, Kanada, Australien, Japan och Indien. Studenterna är ofta mer positiva till utbildningen vid Konstfack efter sina utlandserfarenheter. Konstfack tar varje år emot ett antal gäststudenter.

Praktik

Alla designutbildningarna har numera obligatorisk praktik inom ramen för utbildningen. Praktiktidens längd varierar från minst fyra veckor inom textil formgivning till högst 20 poäng som obligatorisk del av magisterprogrammet för metallformgivning.

Det kan vara svårt att få fram praktikplatser eftersom små företag inte har råd att betala. Några institutioner uppger att tillgången är relativt god och att institutionen kan hjälpa till att förmedla sådana.

Samverkan och samarbete

Samarbete med näringslivet är ett viktigt inslag i alla designutbildningarna. Engagemanget i vårutställningarna är regelbundet återkommande. Tävlingar för att få fram en viss produkt för ett visst ändamål är exempel på tillfälliga samarbetsformer.

I samarbetsprojekten Belysning i staden (Stadens ljus) och Katarina Bangata har ett samarbete pågått med såväl näringsliv som statliga och kommunala organ samt andra högskolor.

Grafisk design och illustration bjuder ofta in gästlärare från andra högskolor och får fler erbjudanden om samarbetsprojekt med aktörer utanför Konstfack än vad som går att realisera.

Industridesign har under många år samarbetat med Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) och Marknadsakademien vid Stockholms universitet inom de s.k. TED-projekten, dvs. gemensamma projekt för studenter inom Teknik/Ekonomi/Design.

Inredningsarkitektur och möbeldesign har ett nära samarbete med näringslivet som t.ex. IKEA och Assi Domän. Projekt bedrivs i samarbete med KTH:s arkitektlinje och landskapsarkitektlinjen vid SLU.

Institutionen för keramik och glas planerar ett samarbete med institutionen för keramteknologi vid KTH och diskuterar samarbete med en ekonomisk utbildning. Studenterna arbetar mycket med utställningar utanför skolan.

Metallinstitutionen har haft ett kursutbyte med Estland under två år med bidrag från Visbyprogrammet och med Lahti Polytechnic i Finland. Ett samarbete inriktat på näringslivet har påbörjats, bl.a. med Skeppshults AB, Boda Nova och Svenskt Stål AB.

Textil formgivning håller på att arbeta fram ett samarbete med Högskolan för Design och Konsthantverk i Göteborg och Högskolan i Borås. Det förekommer också diskussioner om hur textilutbildningen kan byggas på med en ekonomisk utbildning för att få fram designkompetenta inköpare.

Arbetsmarknad

Det intresse som nu finns för design inger optimism inför framtiden. Designutbildningarna anses fostra generalister med formen som verktyg och ge breda

och bra problemlösare. Det finns dock relativt liten kunskap i omvärlden om designutbildningarna.

För grafiska designere är arbetsfältet expansivt och arbetsuppgifterna växlande. Institutionen för inredningsarkitektur och möbler ser också den nuvarande marknadssituationen som gynnsam, bl.a. har intresset för möbeldesign ökat under de senaste 15 åren. Studenterna från industridesign är eftertraktade i projekt och de flesta arbetar som konsulter. För formgivarna i keramik och glas är det inte längre vanligt med fast anställning inom industriföretag, utan de flesta startar egna företag eller går samman i kollektiv och arbetar på projektbasis. För de metallutbildade finns knappt någon arbetsmarknad i konventionell mening. De etablerar sig med egna företag/studior och skapar sin egen verksamhet på linje med andra fria konstnärliga utövare. Textilformgivarna arbetar över hela världen, och för närvarande ser arbetsituationen ljus ut, både nationellt och internationellt.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Det konstnärliga utvecklingsarbetet vid Konstfack syftar till att röja väg för nytt innehåll och nya uttryck i den konstnärliga verksamheten. Arbetet är tänkt som ett konstnärligt experimenterande kring vilket en diskussion kan föras mellan lärare, studenter och konstnärer. Konstnärlig utveckling kan bedrivas såväl med som utan någon tillämpning i sikte. Utvecklingsarbetet skall också utgöra en garanti för kvalitet i grundutbildningen vid Konstfacks institutioner på motsvarande sätt som forskningen har betydelse för utbildningens kvalitet inom den akademiska traditionen.

Det finns dock en ambition att också kunna utbilda doktorander och få tillgång till forskningsmedel. De medel som finns för konstnärligt utvecklingsarbete är försumbara. De planerade magisterprogrammen anses öka möjligheterna till forskning. Forskningen kommer att etablera sig inom ramen för de olika designområdena. Den kan bedrivas i samarbete med traditionella forskande institutioner som t.ex. KTH eller universitetet.

Kvalitet, ambitioner och problem

Ett problem som uppmärksammas är att det för studenterna, trots att de förberett sig i flera år för att komma in på önskad utbildning, finns brister i deras förutbildningar. En möjlig lösning som pekas på är att designutbildningarna i större grad engagerar sig i förberedande utbildningar och hjälper till med att starta preparandutbildningar.

Utformningen av magisterprogrammen och förbättringen av rekryteringsbasen är mycket aktuella frågor för Konstfack. Öppenhet mellan olika lärosäten är en förutsättning för rörlighet och flexibilitet. Det innebär ett accepterande av varandras utbildningar även om nivån inte är exakt densamma.

En annan ambition som finns är att åstadkomma en mera integrerad verksamhet bland designinstitutionerna och större inslag av samarbete dem emellan i syfte att värna det unika och samordna det gemensamma.

Ett problem för utbildningarna är att det är mycket kostsamt att hålla med support av datorer och annan utrustning. Behovet av renovering och upprustning av många lokaler är också ansett vara akut.

Designutbildningarna vid Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) vid Göteborgs universitet

Lärosätet

Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) har funnits i olika skepnader i 150 år. Den började som Slöjdföreningens skola, blev sedan Konstindustri-skolan och benämns numera HDK. Högskolan är en av fem konstnärliga institutioner inom den konstnärliga fakulteten vid Göteborgs universitet.

HDK har utbildningar inom både design och konsthantverk med sju olika inriktningar: grafisk design, industridesign, produktdesign, inredningsarkitektur, konsthantverk textil, konsthantverk keramik och konsthantverk smyckekonst. De utbildningar som omfattas av översynen är de fyra förstnämnda.

Hösten 1998 förändrades och förlängdes utbildningarna vid HDK. Förändringen är en anpassning till internationella krav med en treårig grundutbildning och en tvåårig påbyggnadsutbildning, totalt 200 poäng. Kandidatprogrammet omfattar 120 poäng och avslutas med ett examensarbete om 10 poäng. Magisterutbildningen omfattar ytterligare 80 poäng av vilka examensarbetet omfattar 20 poäng.

Denna nya organisationen syftar till att ge en större flexibilitet än tidigare. Grundutbildningarna skall ge en kvalificerad grund för fortsatta studier, och även möjlighet att avsluta eller bygga på med andra ämnen till nya utbildningskombinationer.

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Vid HDK finns totalt 48 fast anställda på designprogrammet, varav 31 är lärare. Av dessa är sex professorer, nio lektorer och 16 adjunkter. Tillsammans finns 25 heltidstjänster, och av dessa är 13 lärare tjänster.

För 1998 var kostnaden för den fasta personalen vid de fyra designutbildningarna – förutom färg och form samt datalaboratoriet – cirka 4,1 miljoner kronor. Produktdesign har den lägsta kostnaden, cirka 735 000 kronor, medan de andra designutbildningarna ligger runt 1 miljon kronor med något mer för inredningsarkitektur.

Vart och ett av utbildningsprogrammen har en adjungerad professor som är anställd på 45 procent av en heltidstjänst. Professorn har ansvar för och leder ämnesutvecklingen. Vid varje program finns också en studierektor på hel- eller deltid, som ansvarar för administration, planering och budget. Åtta av de anställda lärarna har haft anställning i mer än ett år, sex i mer än fyra och elva lärare i över tio år. Utöver den fast anställda personalen fanns under 1998 cirka 80 tillfälligt anställda lärare.

HDK ser fördelen med att lärarna arbetar deltid och därmed kan behålla, utveckla och förnya sin designmässiga kompetens genom yrkesutövning. Nackdelen är en viss splittrad uppmärksamhet och en alltför stor arbetsbelastning för lärarna, som riskerar utbrändhet.

Budgeten för hela HDK (inkl. administration och gemensamma kostnader) var för 1998 cirka 17,2 miljoner kronor.

Utbildningarna

HDK:s designutbildningar har följande inriktningar:

Grafisk design

Tyngdpunkten i grafisk design vid HDK ligger på traditionell grafisk design, dvs. där slutprodukten trycks på papper eller liknande material.

Industridesign

Utbildningen i industridesign betonar bl.a. de ekologiska frågeställningarna och fokuserar kretsloppstänkande, miljöhänsyn och uthållighet vad gäller material. Ett profilområde är omvårdnadsdesign som inrymmer utveckling och utformning av bl.a. handikapputrustning, produkter för äldre, sjukvårdsutrustning och medicinsk apparatur.

Inredningsarkitektur

Inredningsarkitektur har de senare åren försökt profilera utbildningen i riktning mot kunskap om förändring av det befintliga byggnadsbeståndet, att lösa problem med rum och rummets delar. Ekologiska aspekter betonas i utbildningen. Den nyinrättade magisterutbildningen kommer att medföra flera fördjupningsområden som möbelformgivning, scenografi och utställningsformgivning.

Produktdesign

Produktdesignutbildningen vid HDK koncentrerar sig på icke-tekniska konsumentprodukter. T.ex. ligger tyngdpunkten inom det textila området på kollektioner, kvaliteter, mönster och färgsättning för tryckta, vävda och stickade produkter för inredning av offentliga och privata rum samt kläder och konfektion. Andra materialområden är glas, porslin, golv och tapeter.

Utbildningen är tydligt produktinriktad. En ambition är att också försöka ge studenterna kunskap och möjligheter att påverka och ifrågasätta produktionsförhållanden med hänsyn till ekologi och ekonomi.

Produktdesign saknar glashytta och verkstäder för triká och maskinvävning. En del av utbildningen är därför förlagt till Glasskolan i Orrefors respektive Textilhögskolan i Borås.

För samtliga designutbildningar är undervisningen uppbyggd med lektioner, seminarier, föreläsningar, projektarbeten och enskilda studier. Under det tredje året blir arbetet mer självständigt och bedrivs i projektform med viss handledning. Tyngdpunkten ligger på tillämpningsstudier och examensarbete. Förutom de yrkesförberedande kurserna ingår färg- och formstudier, teori och historia. Färg- och formstudierna upptar ungefär en tredjedel av utbildningstiden.

Det finns också gemensamma studier i teori och historia. Dessa utgår från ett idé- och lärdomshistoriskt perspektiv och skall ge grundläggande och översiktliga kunskaper samt förståelse för historik och teoribildning inom arkitektur, bildkonst, design och konsthantverk. Studierna i metod och media skall ge teoretiska och praktiska kunskaper i bl.a. grundläggande datorkunskap, datorstödd design, fotografi och digital bildbehandling.

Studenterna

Omkring 260 studenter finns totalt på HDK:s alla utbildningar. Hösten 1998 hade designutbildningarna sammanlagt 183 studenter, varav 50 på grafisk design, 51 på inredningsarkitektur, 47 på industridesign och 35 studenter på produktdesign. Varje år antas dessutom fem till tio studerande till fristående kurser om 20 eller 40 poäng.

Medelåldern varierar mellan 24 och 26 år. De flesta studenter som antas har ett till två års studier från någon förberedande konstnärlig utbildning bakom sig. Många har också arbetslivserfarenhet. De som antas till fristående kurser har tidigare gått på HDK, på annan likvärdig högskoleutbildning eller har gedigen yrkeserfarenhet.

Könsfördelningen är ojämn, då mer än 70 procent av studenterna är kvinnor. Även bland de sökande till industridesign är flertalet kvinnor.

Examensarbetena exponeras varje år vid utställningen på Röhsska museet. Många examensarbeten görs i samverkan med industrin.

Under hösten 1998 tog HDK emot elva utbytesstudenter. 21 studenter från HDK studerade utomlands. Institutionen har ett väl utbyggt samarbete med designutbildningar i Europa. Det sker också ett utbyte av studenter med Norden och ett antal utländska skolor i t.ex. USA, Korea och Japan. De flesta studenter som har vistats utomlands under en period har efteråt och vid jämförelse en mycket positiv uppfattning om HDK:s utbildning.

Praktik

Praktikens uppläggning och omfattning varierar mellan utbildningarna. Gemensamt finns en önskan att samtliga studenter skall få minst en praktikperiod. Institutionen kan ofta hjälpa till med förmedling av platser. Aktuella företag

under 1999 är bl.a. IKEA, Kapp-Ahl och SAAB. Praktiken varierar mellan ett par veckor till en termin, och det kan vara svårt att få meningsfulla arbetsuppgifter under praktiktiden. Grafisk design inför för första gången 1999 krav på obligatorisk poänggivande praktik, som omfattar en vecka.

Samverkan och samarbete

HDK har ett väl etablerat samarbete inom Västra Götalands län. Högskolan i Borås finansierar en professur i textil formgivning vid HDK med placering i Borås. HDK får på så sätt tillgång till den textiltkniska kompetensen i Borås samtidigt som institutionen bidrar med egen kompetens genom t.ex. en fem-poängskurs i industridesign.

Inom ramen för projektet "En hel del" pågår ett samarbete med bl.a. Handelshögskolan i Göteborg. Projektet finansieras av Utbildningsdepartementet, Teknikerstiftelsen och Länsstyrelsen och har till syfte att knyta kontakter med det omgivande samhället, näringsliv och annan utbildning. Projektet har lett till att HDK skapat en egen kontaktpunkt, SLUSSEN, som skall vara en länk mellan studenterna och det omgivande samhället. Kontaktpunkter utvecklas i det nya länet, bl.a. i Alingsås, Borås, Tibro och Skara. Svensk Industridesign Region Väst, Designforum Väst och Svensk Form Väst ingår i nätverket.

Industridesign har inom specialområdet omvårdnadsdesign ett samarbete med Chalmers tekniska högskola (CTH), Vårdhögskolan vid Göteborgs universitet och olika avdelningar inom Sahlgrenska Universitetssjukhuset. En kurs i industridesign riktad mot näringslivet har genomförts ett flertal gånger inom det s.k. Konstruktörsprogrammet. Bakom detta står Sveriges Verkstadsindustrier (VI), KTH, STF Ingenjörutbildning och stiftelsen Svensk industridesign (SVID).

Inredningsarkitektur samverkar med Musik-, Teater- och Operahögskolorna och har genomfört projekt som handlat om t.ex. scenografi och muntlig framställning. Det tvärvetenskapligt uppbyggda Ljuscentrum vid universitetet är en samarbetspartner för HDK när det gäller belysningslära. Arkitektursektionen vid CTH och konstvetenskap är exempel på andra.

Vid Produktdesign finns ett samarbete med Konstfack och Konstindustriella högskolan i Helsingfors. Ett visst samarbete finns också med de andra konstnärliga institutionerna vid universitetet. Ett samarbete med Handelshögskolan är under planering. Ett mycket nära samarbete med industrier inom områdena textil, tapet, glas och porslin förekommer. Längre projekt genomförs t.ex. med Perstorp, Sandbergs tapeter och Kasthall. Orrefors, Rörstrand och Pelle Väware erbjuder arbetsstipendier varje år.

Arbetsmarknad

Arbetsmarknadssituationen ser olika ut för de olika utbildningarna, men är jämt över god.

Vid grafisk design påpekas att efterfrågan på duktiga grafiska designers för närvarande är stor.

Vid inredningsarkitektur förväntar man sig att behovet av möbeldesigner kommer att öka. Cirka 80 procent av svensk möbelindustri ligger i västra Götaland. Vidare förväntas behovet av utställningsmakare/scenografer att öka. Skapandet av kulturella mötespunkter som Medeltidsmuseet i Lödöse och Vitlyckemuseet i Tanumshede tyder på detta.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Forskning bedrivs ännu inte vid HDK, men visst konstnärligt utvecklingsarbete förekommer.

De första stegen har också tagits för att starta en gemensam konstnärlig forskarskola som ett samarbete mellan olika discipliner inom det konstnärliga området och institutioner inom humanistisk fakultet samt Chalmers tekniska högskola. En bärande princip är att estetiska gestaltningprinciper i olika former skall vara en utgångspunkt för forskning inom det konstnärliga och tekniska området. Forskarskolan bygger dessutom på nära relationer till andra discipliner inom samhällsvetenskap och humaniora där forskningsprojekt med olika konstnärliga inriktningar kan bedrivas.

Kvalitet, ambitioner och problem

HDK anser att det finns behov av mer riktade förutbildningar, som ger såväl teknisk som konstnärlig kompetens för högskolestudier. T.ex. gör den snabba utvecklingen på dataområdet att behovet av teknisk support samt utbildning av personal och studenter i nya program är omätligt.

HDK:s bibliotek utgör en viktig servicefunktion och är en viktig kunskapskälla för både personal och studenter. Det innehåller ett unikt material av fackböcker och tidskrifter inom högskolans områden. Röhsska museet, Sveriges museum för konsthantverk och design, är genom en tillbyggnad sammanlänkat med HDK och samarbetet innebär en stor utvecklingspotential. En framtidsvision är att HDK:s utbildning och forskning med det gemensamma biblioteket, Röhsska museets samlingar och ett digitalt kunskapscentrum tillsammans skall utgöra ett nav i Västra Götalands satsning på konsthantverk och design.

Designutbildningarna vid Textilhögskolan, Högskolan i Borås

Lärosätet

Designutbildning med inriktning på textil och mode ges av Textilhögskolan, som är en av sex institutioner vid Högskolan i Borås.

Textilhögskolans rötter finns i Tekniska Väfskolan i Borås (1866). 1948 skapades Textilinstitutet, som ingick i högskolan i 1984. Samtidigt startades en tvåårig högskoleutbildning inom textildesignområdet. Sedan 1993 finns treåriga utbildningar inom textil- och modedesign, och de första studenterna med kandidatexamen gick ut 1995. 1997 blev utbildningarna formellt definierade som designutbildningar.

Utöver dessa utbildningar erbjuder Textilhögskolan utbildning i handvävning, textilekonomi, industriell teknik och en textilingenjörutbildning, samt ett antal fristående kurser. Samverkan mellan olika textila utbildningsområden är en del av Textilhögskolans verksamhetsidé.

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Vid Textilhögskolan finns fyra vetenskapliga ledare varav två är professorer, tre lektorer samt 13 adjunkter som är fast anställda. Det finns också nio fast anställda i kategorin teknisk/administrativ personal. Därutöver finns över 30 timanställda lärare, varav de flesta är verksamma inom de två designprogrammen. De flesta av dessa har varit knutna till Textilhögskolan under lång tid.

Lärarna inom designområdet har i allmänhet akademisk examen på magister-nivå kombinerad med pedagogisk erfarenhet. Inga lärare har heltidstjänster, då nästan samtliga lärare inom designutbildningen också är yrkesverksamma designer/konstnärer.

Institutionen håller till i egna lokaler, där det förutom textilutbildningarna finns olika typer av kommunal och privat verksamhet med anknytning till det textila området.

Institutionen förfogar över en avancerad maskinpark, ateljéer, sysalar, textiltryckeri, textilfärgeri, maskinhallar för vävning och trikäframställning, utrustning för handvävning samt ett eget bibliotek. Den datorisering som skett inom textilindustrin återspeglas i utrustningen vid Textilhögskolan, som bl.a. omfattar datorstyrda stickeri- och väverimaskiner, färgningsutrustning och mönsterkonstruktion. HDK, Konstfack och Beckmans är exempel på skolor som köper kurser från Textilhögskolan. Kurserna bygger på att studenterna får använda högskolans utrustning, som är unik i sitt slag.

Institutionens totala omslutning budgetåret 1999 är cirka 24 miljoner kronor, varav cirka 20 miljoner hänför sig till grundutbildningen och 4 miljoner till forskning och utvecklingsarbete.

Utbildningen

Textil- och modedesignutbildningarna är treåriga och omfattar 120 poäng. De avslutas med kandidatexamen. För närvarande pågår en prövning av högskolans ansökan om att få utfärda konstnärlig magisterexamen i mode- och textil-design. Magisterprogrammen skall bygga på den treårig utbildningen, omfatta två års studier (80 poäng), innehålla 40 poäng av huvudämnet och avslutas med ett 20 veckors examensarbete.

Designutbildningen är uppbyggd med traditionella kurser, t.ex. baskurser i teori och textila tekniker, och projektkurser för mer specialiserad konstnärlig designutbildning. En stor del av uppgifterna är av undersökande och problemlösande karaktär och utförs som enskilt arbete av varje student.

Kurserna examineras genom vanliga skriftliga tentamina, inlämningsuppgifter, visuell och muntlig redovisning, rapporter och seminarieverksamhet. Examen består av två delar; en produkt-del och en rapportdel. De flesta examensarbeten utförs i samverkan med företag och samtliga är industriellt anpassade.

Utbildningens syfte är att ge en "modern designutbildning anpassad till marknadens krav". Designutbildningarna skall utveckla studenternas konstnärliga förmåga och yrkesskicklighet, samt ge en fördjupad förståelse för designyrkets ansvar och kunskap om internationell textil- och modeindustri. Man vill förmedla en helhetssyn när det gäller designprocessen, från idé, underlag och produktion fram till den färdiga produkten. Förutom den konstnärliga och hantverksmässiga basen skall studenterna ha kunskap inom flera områden, t.ex. miljökunskap, kunskap om textilkemi, ekonomi och olika sociala och kulturella förutsättningar. För att kunna uppnå detta finns bl.a. miljöprojekt som bedrivs i samarbete mellan textildesignerna och de tekniska och ekonomiska utbildningarna vid högskolan.

Studenterna

Textilhögskolan försöker i rekryteringsarbetet att nå ut till sökande som kan förväntas uppfylla höga textila och konstnärliga krav. Ett antal förberedande skolor och folkhögskolor med estetisk inriktning är viktiga målgrupper i detta arbete. Ett problem när det gäller studenternas förkunskaper är att det inte finns någon tillverkande textilindustri kvar att skaffa sig industriell branschfarenhet från, samt att den gymnasiala utbildningen inom estetiska ämnen har minskat. På sikt planerar Textilhögskolan att införa en förutbildning inom det textila området.

I snitt söker runt 200 personer till designutbildningens 20 nybörjarplatser. Antagningen sker i två steg, först på basis av arbetsprover som lämnas in, därefter skall en mindre grupp författa en essä, genomgå några ytterligare prov och en intervju som är mycket viktig.

Textilhögskolans upptagningsområde är hela landet. Av de antagna studenterna till designutbildningarna är cirka 90 procent kvinnor. Studenterna är i snitt 23 år vid antagning. De har oftast särskilda förkunskaper i vävning och sömnad. Varje ny generation har också större ingångskunskaper i data.

Klasserna består av tio studenter. Studenterna har tillgång till lokalerna dygnet runt, uppfattas som mycket motiverade och utnyttjar tiden maximalt.

Den genomsnittliga utbildningstiden är tre år och tre månader för mode-design, och något mer för textildesign. Från 1993 till 1995 har en av sammanlagt 60 antagna studenter avbrutit studierna.

Flera av studenterna vid Textilhögskolan fortsätter sina studier utomlands på mastersnivå, och vid några enstaka tillfällen har studenter åkt utomlands för att studera några månader och fått tillgodoräkna studierna. Textilhögskolan anser att det internationella samarbetet främst bör ske på mastersnivå, då det lättast kan inrymmas här och då det från de utländska skolornas sida finns ett större intresse på denna nivå.

Praktik

Det finns ingen obligatorisk praktik inlagd i utbildningen, men de flesta studenterna arbetar under sommaren. Det uppfattas som ett problem att få relevanta praktikplatser, bl.a. har den svenska textil- och konfektionsindustrin minimerats. Textilhögskolan försöker att själv tillhandahålla en industriell fullskalemiljö för studenterna, vari tillverkningsprocesser kan utföras och simuleras. Under utbildningen får studenterna också möjlighet att knyta kontakter med industrin i form av samarbetsprojekt.

Ett önskemål från Textilhögskolan är att föra in en poänggivande och studiemedelsberättigande praktiktermin mellan kandidat- och den planerade magisterexamen.

Samverkan och samarbete

Textilhögskolan samarbetar om bl.a. vissa kurser med HDK, Konstfack och Beckmans i Stockholm. Med HDK har samarbetet utvecklats så att det även inkluderar en professur, övergångsmöjligheter för studenter som önskar att ta magisterexamen, utställningar under gemensamt namn och handledarresurser.

Tillsammans med HDK i Göteborg har Textilhögskolan skapat den s.k. Stickakademin, som bedrivs med stöd från de aktuella kommunerna och några företag. Akademin håller till i egna lokaler och skall fungera som en experimentverkstad för studenter under och efter utbildningen.

Institutionens internationella verksamhet växer snabbt. Många av lärarna har haft tillfälle att besöka utländska designskolor, bl.a. i England, Tyskland, Holland och Frankrike. Från de skandinaviska designskolorna kommer regelmässiga besök, och dessa är speciellt intresserade av Textilhögskolans utrustning och produktionstekniska möjligheter.

Arbetsmarknad

Modedesignerna får oftast fast anställning i ett modeföretag. Textildesigner arbetar oftare med egen verksamhet eller på konsultbasis och inom ett bredare område (t.ex. tapeter).

Av dem som utexaminerades mellan 1987 och 1994 är 80 procent yrkesaktiva som designer, de flesta inom tillverkningsindustrin, postorder- och kedjeföretag och i varuhandeln.

Exempel på företag som rekryterar designstudenter från Textilhögskolan till fasta anställningar eller långvariga konsultuppdrag är Borgstena Textile, Bogesunds Väveri, SAAB, Volvo Personvagnar, IKEA, Lindex, Hennes & Mauritz och KappAhl.

De utbildningsansvariga bedömer att kraven på övergripande designkompetens och design management kommer att öka i framtiden, samtidigt som datoriseringen kräver att ny kompetens och hantverksskicklighet, såsom t.ex. kunnighet i passform, får allt större betydelse.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Textilhögskolan bildade i januari 1998 ett Centrum för Textilforskning (CTF). Uppgiften för centret är att bevaka forskning och forskningsrelevanta sammanhang, stimulera till, medverka i och initiera forskning samt verka för att tillgängliggöra forskningsresultat för intresserade inom textilområdet. Centret utvecklas i nära samarbete med det textila näringslivet och dess intresseorganisationer. Tillsammans med Tampere University of Technology har centret satt i gång ett projekt med syfte att bygga upp ett miljöindex inom textilområdet.

Textilhögskolan har medverkat till inrättandet av en professur i textilteknologi vid Chalmers tekniska högskola, med syfte att bygga upp en forskningsmiljö och en forskarutbildning inom detta området.

Vid Väfskolan pågår bl.a. ett projekt som avser analys och rekonstruktion av de textilier som arkeologen Howard Carter fann när han öppnade Tutankhamons grav år 1922.

Det konstnärliga utvecklingsarbetet omfattar bl.a. ett vävprojekt för datoriserad handvävstol och dräktkonst för opera och teater.

Totalt omsätter Textilhögskolan cirka 4 miljoner kronor för forskning och konstnärligt utvecklingsarbete.

Kvalitet, ambitioner och problem

Textilhögskolan har ansökt om rätt att ge magisterexamen i modedesign och textildesign. Syftet är att förlänga utbildningstiden och skapa möjligheter för specialisering.

Textilhögskolan anser att det finns ett forskningsbehov för att utveckla grundutbildningen. För att få rätt balans i utbildningen behöver man tillföra en större teoretisk del, och träna studenterna mera i problematisering, metod och analys. Ett större inslag av design management i utbildningen är ett annat önskemål. Detta uppfattas vara ett kommande tema och något som studenterna ser behov av.

Designutbildningen vid Umeå Universitet

Lärosätet

Designhögskolan vid Umeå universitet kom till 1989 som landets tredje högskoleutbildning i industridesign. Idag är Designhögskolan med sina 76 studerande (vårterminen 1999) landets största utbildningsenhet inom industridesign. Skolan bedriver grundutbildning och tillämpad forskning med inriktning på industridesign.

Designhögskolan utgör en av totalt 100 institutioner och avdelningar vid universitetet. Den 1 januari 1999 bytte skolan tillhörighet från den humanistiska till den tekniskt-naturvetenskapliga fakulteten. Bytet av fakultet antas inte påverka designutbildningens innehåll och bedöms positivt för samarbetet med de tekniska utbildningarna och för möjligheterna att anskaffa avancerad teknisk utrustning då flera institutioner kan använda utrustningen och dela på kostnaderna.

Sedan starten i 1989 har Designhögskolan "uppgraderat" den fyraåriga designutbildningen (på 170 poäng) till en mera traditionell akademisk femårig utbildning med kandidat- och magisterexamen. Designhögskolan var tidigt ute med denna omorganisation (1996) och den nya ordningen har genomförts fullt ut vid skolan. Kandidatexamen betraktas inte som en slutexamen, utan som en "grundläggande examen som visar att den studerande uppnått vissa färdigheter", och "behärskar hantverket". Först med magisterutbildningen skall studenterna ha fått kompetens att analysera och lösa problem och fungera som yrkesaktiva designer i industrin. Under 1999 kommer Designhögskolan att lägga fram ett förslag till fakulteten om ett forskarutbildningsprogram i industridesign.

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Designhögskolan har totalt 17 anställda, därav nio lärare med motsvarande sex heltidstjänster. I grundutbildningen medverkar dessutom varje termin ett 40-tal externt rekryterade föreläsare och handledare, som är engagerade från enstaka dagar upp till några veckor. De externa lärarna har sin ordinarie verksamhet i näringslivet och i konsultföretag i Umeå eller övriga Sverige.

Designhögskolans lokaler och utrustning är moderna och ändamålsenliga. Fastigheten på cirka 2 500 kvm ligger för sig själv utanför universitetscampus. Den består av en äldre och en nybyggd del (från 1990). De samlade hyreskostnaderna är cirka 5,5 miljoner. Det finns möjligheter att inom fastigheten utöka utbildningslokalerna. Detta har beräknats ge ytterligare cirka 270 kvm och plats för ett trettiotal nya studenter.

Designhögskolan har ateljéer för konstnärlig verksamhet, verkstäder för olika material, fotoateljé, ritsalar, bibliotek och hörsal samt ett fullskalelaboratorium på cirka 250 kvm och med åtta meters takhöjd och en projektstudio för experiment, presentationer och utställningar. Helt ny och modern datorutrustning har tillkommit under tiden, som finansierats genom donationer från Kempestiftelsen.

Designhögskolan omsatte år 1998 cirka 7,2 miljoner kronor för grundutbildningen och cirka 2 miljoner kronor för den tillämpade forskningen. Därutöver finns några hundra tusen kronor som tillgängliga medel för konstnärligt utvecklingsarbete.

Utbildningskostnaderna per student ligger runt 95 000 kronor vilket gör designutbildningen till universitetets dyraste utbildning.

Utbildningen

Utbildningen i industridesign har funnits sedan 1989. Den karaktäriseras som en teknisk och konstnärlig yrkesutbildning på universitetsnivå. Målet är att utbildningen skall ha hög status och ge studenterna gott rykte på arbetsmarknaden. Det uttalade kunskapsmålet är att utbilda industridesigner som skall kunna använda sina kunskaper direkt i arbetslivet.

Hela utbildningen omfattar fem års studier. Ett treårigt utbildningsprogram i industridesign (120 p) leder till en kandidatexamen. Därefter finns en tvåårig påbyggnadsutbildning, i form av magisterprogram. För närvarande finns tre sådana program: Advanced Product Design, Transportation Design och Interaction Design.

Designhögskolan har också planer på att utöka med ett fjärde magisterprogram, inriktat mot grafisk formgivning av elektroniska media (Media Graphic Design). Tanken är att denna utbildning skall vara öppen för studerande med andra bakgrunder än design.

Designutbildningen består av teoretiska kunskapsblock, självständigt arbete och projekt. De olika kursmomenten är oftast intimt relaterade till varandra. Examinationen sker muntligt eller skriftligt eller genom presentation av genomförda arbetsuppgifter och projekt. Inför kandidatexamen gör studenten ett tio veckors examensarbete, inför magisterexamen ett arbete som omfattar tjugo veckor.

Varje termin genomförs s.k. övningsprojekt, som i de flesta fall avslutas samma termin. 1998 ingicks ett treårigt avtal med Volvo (personbilar) om ett större studentprojekt som kommer att föras över mellan studentkullarna. I samtliga övningsprojekt samarbetar skolan med ett industriföretag eller en annan extern uppdragsgivare och yrkesverksamma industridesigner engageras som handledare i projekten.

Studenterna

Totalt är det (vårterminen 1999) 76 studerande vid Designhögskolan. Tio till tolv nya studenter tas in på grundutbildningen varje år, och till dessa platser söker mellan 170 och 180 personer.

Designhögskolan anstränger sig för att attrahera många sökanden. Svenska studerande rekryteras genom annonser i tidningar, information till konstnärliga skolor, gymnasieskolor, studie- och yrkesvägledare m.m. Utländska studenter rekryteras genom direktutskick till designskolor, yrkesorganisationer m.m., tillsammans mer än 500 adresser över hela världen. Hemsidan på Internet, som funnits sedan 1994, spelar en allt större roll som informationskanal.

Vid sidan om information och marknadsföring pågår också ett kontinuerligt arbete med att utveckla och förfinas antagningsproceduren. Antagningen sker i två steg. Först görs ett urval av sökande på basis av inlämnade arbetsprover. Därefter kallas ett antal studerande till intervjuer och ytterligare prov, som ligger till grund för det slutliga urvalet. Sökande till magisterutbildningen som kommer från andra lärosäten väljs ut genom inlämnade arbetsprov och intervjuer.

De studerande är i genomsnitt 25 år vid antagning till grundutbildningen. De har i allmänhet gått en eller flera terminer på en förberedande konstutbildning, läst vid en högskola, rest eller praktiserat i yrkeslivet innan de påbörjar studierna vid designhögskolan.

En fjärdedel av designstudenterna är utländska. På magisternivå fanns det läsåret 97/98 18 utlandsstudenter från 11 olika länder – Japan, Korea, Indien, Kanada, USA, Italien, Ungern, Storbritannien, Nederländerna, Danmark och Finland.

De studerande har tillgång till alla skolans lokaler och utrustning dygnet runt, året om. Varje studerande har en egen arbetsplats med ritbord, hurtsar och hyllor, och det finns kök och bastu som studenterna driver.

Designhögskolan har utarbetat egna regler och krav på närvaro i undervisningen. Studenterna skall vara aktiva deltagare vid övningar och demonstrationer och närvara vid andras projektarbete och gemensamma redovisningar.

Praktik

På kandidatnivå ingår i undervisningen två tillfällen av obligatorisk och poänggivande praktik. Designhögskolan ordnar praktikplats vid första tillfället, och har ett register över företag som tar emot praktikanter. I magisterprogrammen ingår ingen praktik.

Samverkan och samarbete

Varje student deltar i sammanlagt tio olika övningsprojekt under sin utbildning. Alla övningsprojekt med undantag av det allra första utförs i samarbete

med industriföretag eller annan extern uppdragsgivare. Hittills har övningsprojekt genomförts med ett åttiotal uppdragsgivare, och flera stora företag har återkommande samarbete med utbildningen, bl.a. SAAB, Volvo och Ericsson. Projektarbete genomförs i en begränsad men ökande omfattning också med företag utanför Sverige.

Professionella designers fungerar som handledare i övningsprojekten. Skolan försöker få till stånd att varje student under sin utbildning skall träffa och arbeta tillsammans med ett antal professionella industridesigners.

Samtliga examensarbeten genomförs i med externa samarbetspartner.

Designhögskolan köper externa undervisningstjänster från ett antal institutioner, konsultföretag och industriföretag. Genom de många externa föreläsarna förs aktuell information kontinuerligt in i utbildningen.

Från Luleå tekniska universitet upphandlas undervisning i produktionsteknik och polymerteknik. Från övriga delar av Umeå universitet hämtas föreläsare i bl.a. konstvetenskap, idéhistoria, datavetenskap, psykologi, företagsekonomi och tillämpad fysik och elektronik. Med Institutionen för tillämpad fysik och elektronik finns också ett samarbete om gemensamma övningsprojekt för studenterna.

Designhögskolan ger en 10 poängskurs i design på programmet Service Management på Handelshögskolan vid Umeå Universitet. Syftet är att ge insikt i betydelsen av kvalitet och design samt utveckla studenternas förmåga att beställa designtjänster.

Höstterminen 1999 ges en 5 poängs fristående kurs i industridesign för högskoleingenjörsprogrammen. Även här ligger tonvikten på att utveckla beställarkunskap.

Slutligen planeras till 2001 en 5 poängskurs i design på det kognitionsvetenskapliga programmet vid universitetet.

Designhögskolan medverkar i flera nätverk för studentutbyte, bl.a. det nordiska CIRRUS inom NordPlus och CUMULUS inom Sokrates Erasmus-programmen. Reguljärt samarbete med andra designskolor förekommer inte, med undantag av Arkitektthöjskolen i Århus i Danmark.

Arbetsmarknad

Designhögskolan har ännu inte utbildat flera industridesigner än att det relativt enkelt går att följa personerna och deras fortsatta arbete. Listan över namn på alla som utexaminerats och deras nuvarande arbetsgivare finns uppdaterad på Designhögskolans hemsida.

95 procent av dem som gått utbildningen vid Designhögskolan har fått ett arbete inom ett halvår efter utbildningen, inom designyrket. De flesta anställs i konsultföretag inom området industridesign, därefter följer anställning som designer i industriföretag. Över 20 procent av studenterna har bildat egna designföretag.

I Sverige finns mellan 200 och 300 professionella industridesigner. Industridesigner samarbetar med ett antal specialister som ingenjörer, produktions-tekniker, marknadsspecialister m.fl., där syftet är att tillsammans uppnå ett gott produktionsresultat.

Uppfattningen vid Designhögskolan är att det finns en dold brist på designer i samhället. Professionen är ung och omvärldens kunskap om industridesignernas kompetens och metoder relativt låg. Således har efterfrågan hittills inte varit så stor, men den ökar hela tiden.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Designhögskolan har en verksamhet för tillämpad forskning som f.n. består av två olika forskningsprogram. Dessa leds av anställda forskare, består av flera olika delprojekt och involverar punktvis studenter som kreativ resurs. Sammanlagt är 24 olika forskningsprojekt igång eller på planeringsstadiet.

Det ena treåriga programmet – Safe Effective Transports – är finansierat av Volvo Lastvagnar i Göteborg. Det omfattar 1,1 miljoner kronor per år och finansierar en heltidforskare vid Designhögskolan. Fokus är riktat mot transportmedlen och deras yrkesmässiga användning. Syftet är att programmet skall utökas och ett nytt treårsavtal tecknas.

Det andra treåriga forskningsprogrammet – Wearable Technologies – startades med stöd från Utbildningsdepartementet för att skapa ett samarbete mellan flera institutioner vid universitetet och industrin. Det omfattar 1 miljon kronor per år och finansierar en industridesigner och en grafisk designer. I programmet finns ett samarbete med delar av Ericssonkoncernen, Telia Research, Snickers Europe, Beckmans, H&M samt Institutionen för datavetenskap och informatik vid Umeå Universitet. Forskningen fokuserar på hur man kan integrera datorer och andra kommunikationsutrustningar i kläder, skyddshjälm, väskor eller andra typer av utrustning.

Ett visst forskningssamarbete pågår också med Reach in Technologies – ett utvecklingsbolag i Stockholm med 10 anställda – som avknoppats från ett tidigare forskningsprojekt vid Designhögskolan.

Än så länge finns ingen forskarutbildning vid Designhögskolan. Huvudorsaken har varit bristen på lärare med tillräcklig kvalificerad akademisk och teoretisk bakgrund. Designhögskolan kommer dock under 1999 att lägga fram ett förslag till forskarutbildningsprogram i industridesign för fakulteten.

Kvalitet, ambitioner och problem

Designhögskolan har en ambition att utöka utbildningen, bl.a. för att göra den mer kostnadseffektiv, konkret genom att utöka lokalerna och öka antalet studieplatser från totalt 80 till totalt 110.

Designhögskolan vill utöka samarbetet med den tekniska utbildningen, bl.a. skapa fler och längre kurser i design för tekniker. Det finns också planer på en 10 eller 20 poängs kurs i design, som skall vara öppen för alla typer av studenter.

På forskningsidan vill Designhögskolan förstärka området Interaction design, bl.a. genom att bygga upp en forskningsplattform. Medel för detta har ansökts om hos Stiftelsen för Strategisk Forskning, och även andra finansieringsmöjligheter undersöks.

Ett problem som nämns när det gäller utbildningen är svårigheten att rekrytera industridesigner till Norrland. Detta gör att Designhögskolan har svårt att skaffa handledare till övningsprojekten, och det blir en brist på kontinuitet. F.n. arbetar många av de adjungerade professorerna endast 30 procent på Designhögskolan.

Ett annat problem som tas upp är bristen på svenska eller andra nordiska sökande till påbyggnadsutbildningen, som skulle öka kvaliteten på utbildningen. Många av de utländska studenterna som idag rekryteras till magisterutbildningen vid Designhögskolan har andra traditioner i sin designbakgrund och håller en mer ojämn kvalitet.

Designutbildningen vid Tekniska högskolan vid Lunds universitet

Lärosätet

I samband med nedgång och nedläggning av den traditionella industrin i området (framförallt Kockums i Malmö) gjordes en utredning kring möjligheterna att vid Lunds universitet skapa en utbildning i industridesign. En viktig uppgift för utbildningen skulle vara att bidra till nytändning av industrin i området.

1995 startade den första industridesignutbildningen vid Lunds Tekniska Högskola (LTH) med inriktning mot "byggkatalogens produkter", dvs. byggnaders industriellt framställda produkter. Utbildningen omfattar 4,5 år (180 poäng) samt ett års praktik, och de första studenterna utexamineras hösten år 2000.

Industridesignutbildningen i Lund är knuten till Institutionen för arkitektur, avdelning formlära och tillhör den tekniska fakulteten vid universitetet. I institutionella sammanhang är designprogrammet representerad av avdelningen för formlära.

En egen institution för industridesign kommer att tillskapas under 1999 bl.a. med medel som tillförts utbildningen från IKEA:s holländska stiftelse.

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Vid LTH finns under 1999 sju fast anställda lärare som ansvarar för olika delar av industridesignutbildningen. Från början var tanken att designutbildningens lärare i stor grad skulle hämtas från arkitektprogrammet, men i stället har allt fler externa lärare kommit att engageras. 1999 är det tio externa lärare som är kursansvariga och anställda på timbasis, och fem externa lärare som har tillfälliga engagemang i utbildningen.

Designprogrammet köper undervisningstjänster från avdelningen för formlära, som i sin tur engagerar de externa lärarna – yrkesaktiva arkitekter, konstnärer och designer.

Designprogrammet samutnyttjar lokaler och viss utrustning med arkitektutbildningen. Det finns ritsalar och tillgång till verkstäder, datorstudio, föreläsningssalar, bibliotek och ateljé. Storlek och standard på undervisningslokalerna uppfattas som ett problem, och samutnyttjandet uppfattas leda till konflikter. Kontorslokalerna (vid avdelningen för formlära) är också små och otidsenliga i förhållande till de många externa lärarna och deras behov av arbetsplatser.

Designutbildningen tilldelas 55 000 kronor per helårsstudent enligt LTH:s schablon för arkitektutbildningen.

Utbildningen

Designutbildningen vid LTH är helt och hållet inriktat på industridesign. Utbildningen är uppbyggd med 3 års studier + 1 års praktik + 1,5 års studier. Examensbenämning efter tre år är konstnärlig högskoleexamen i konst och design. (Benämningen är f.n. under bearbetning). Efter fem och ett halvt års studier får studenterna en magisterexamen i industridesign.

Hösten 1999 startar en helt ny femårig utbildning i design av möbler och hemmets produkter. Denna är finansierad med fondmedel från Stichting IKEA, i storleksordningen 12 miljoner kronor per år.

Industridesignutbildningen definieras som både akademisk och praktisk, och som vilande på såväl konstnärlig som teknisk grund. Utbildningen skall ge de studerande förmågan att identifiera och bearbeta problem inom arbetsfältet industridesign. Studenterna skall få inblick i strategiskt designarbete – hur teori tillämpas i praktiken – och samtidigt insikt om att en väl genomförd förstudie är grunden för all god design.

Fokus i utbildningen är människan, tingen och rummet, som studeras ur olika aspekter. Några viktiga teoretiska moment i utbildningen är design- och arkitekturhistoria, idéhistoria, design management, problemlösning och analys av människors, arbetslivets och samhällets behov och önskemål.

En duktig designer definieras som ”beställarens redskap, men ett redskap som besitter sådana kunskaper och kvalifikationer att han/hon kritiskt förmår granska och analysera beställarens krav och önskemål, sätta dem i ett större sammanhang, så att det slutgiltiga arbetet förenar beställarens önskemål med företagets behov och identitet”.

Utbildningen syftar till att förbereda studenterna för yrkeslivet, i deras roll som produktdesigner, som företagsanalytiker, som uppköpare av designtjänster o.dyl.

Undervisningen bedrivs som kurser och projekt. Redovisningar sker i huvudsak som muntliga redovisningar kombinerade med skisser, modeller och skrivna rapporter, och i begränsad omfattning som skriftliga tentamina.

Studenterna

Höstterminen 1998 fanns det totalt 55 studenter på designutbildningen.

Upp emot 200 personer söker till designutbildningen varje år. De flesta kommer från södra delen av Sverige, och de flesta väljer utbildningen i första hand. Alternativet till att studera industridesign vid LTH är att genomgå en likvärdig utbildning på annan ort alternativt att studera arkitektur. Antagningen sker i två steg. På basis av de sökandes inlämnade arbetsprover väljer institutionen ut ett 40-tal personer som testas och intervjuas skriftligen. Av dessa väljer man sedan ut cirka 15 studenter som antas till utbildningen.

De flesta studenterna är mellan 22 och 24 år när de börjar sin utbildning. En del har gått konstskolor, några har genomgått högskolestudier och några kommer direkt från gymnasiet. Praktiskt taget alla har bott utomlands någon tid.

Designutbildningen har studeranderepresentanter i samtliga beslutande och beredande organ. Var tredje vecka hålls ett klassråd för hela utbildningen där gemensamma frågor behandlas och det skapas en informell form av mentorskap där de äldre studenterna stödjer de yngre. Hösten 1998 testades en ny form av mentorskap. En student från den äldsta årskursen har stannat kvar på skolan under en del av sin praktikperiod, arbetat som assisterande utbildningskoordinator/studievägledare för samtliga årskurser och utgjort en länk mellan lärare och studenter samt varit kontaktperson och personlig assistent för samtliga klasser.

Kansli och studievägledning är gemensamma för arkitekt- och designprogrammen.

Praktik

Efter tredje studieåret finns inbyggd ett års poänggrundande praktik. Praktiken kan förläggas till tillverkningsföretag, design- och reklamkontor, en utvecklingsavdelning i ett företag etc. Praktiken skall ha relevans för utbildningen, ge studenterna praktisk yrkeserfarenhet och förbereda planeringen av examensarbetet som förutsätts ske i nära kontakt med industrin.

Praktikperioden kommer att kortas ned till sex månader, bl.a. för att harmoniseras med den nya utbildningen med inriktning mot möbler och inredning som startar höstterminen 1999.

Samverkan och samarbete

Industridesignprogrammet anlitar lärare från de tekniska utbildningarna vid LTH för kurserna i teknik i årskurs 1 och 2. Det finns planer på ett mer omfattande samarbete med olika kompetensområden inom de tekniska utbildningarna, bl.a. maskinkonstruktion, förpackningsteknik, teknisk logistik och Certec (Centrum för rehabiliteringsteknik).

Samarbetet med de tekniska utbildningarna skall öka i den planerade forskarutbildningen i industridesign, och båda parter har tillsammans sökt forskningsmedel för samverkan mellan forskare och doktorander inom industridesign och ergonomi.

Samarbetet med de tekniska utbildningarna bedöms inte som problem- eller konfliktfria, främst av det skälet att kurserna varit dåligt anpassade till designernas behov och att man haft svårt att kommunicera sina krav och önskemål.

Industridesignprogrammet har ett samarbete med skolor i London och Spanien. Studenterna kan efter tre år fortsätta sina studier utomlands och göra sitt examensarbete där.

Samverkan med företag och olika institutioner i samhället sker genom olika typer av designprojekt. Intresset för utbildningen från näringslivet i södra Sverige bedöms som stort, och yrkeslivet bedöms ha ett stort inflytande på utbildningen. Många av de undervisande är yrkesaktiva industridesigner.

Studenterna arbetar med riktiga projekt från första året, med externa uppdragsgivare. Det går lätt att ordna praktikplatser för studenterna, och speciellt examensarbetare är efterfrågade i näringslivet.

Arbetsmarknad

Möjligheterna för de färdiga studenterna att få arbete bedöms av utbildningen som goda. Med ambitionen att bredda utbildningen genom studiemoment som problemlösningsmetodik och design management räknar man med att de färdiga studenterna kan få arbete också utanför det snävt definierade området industridesign.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Inom ämnet formlära vid arkitekturinstitutionen bedrivs viss designorienterad forskning. Det finns dock inte utvecklat någon forskning som direkt är relaterad till designprogrammet.

Nyligen har man tillsatt en professur i industridesign.

Kvalitet, ambitioner, och problem

De utbildningsansvariga anser att samverkan mellan design- och arkitekturutbildningen inte har givit den synergieffekt som man hoppades på från början. Skilsmässan står för dörren och industridesign skall flytta till en egen byggnad och etableras som en egen institution. I och med detta planeras istället konkreta samarbetsprojekt inom områden som teknik, materiallära och arkitektur, och samarbetet skall ske när studenterna funnits i utbildningen ett tag – t.ex. under tredje året – och hunnit få en viss egen identitet som designer.

Designutbildningen vid Mälardalens högskola

Lärosätet

Vid Mälardalens högskola finns tio institutioner som är organiserade efter olika utbildningsområden. Designutbildning bedrivs sedan 1990 vid en av de tre avdelningarna vid Institutionen för Informationsdesign och Produktutveckling (före 1998 Institutionen för Konstruktions- och produktionsteknik). Utbildningen är inriktad mot informationsdesign, och har sina rötter i och tillhör institutionellt och organisatoriskt den tekniska utbildningen vid högskolan.

Sedan starten har institutionen arbetat mycket med att definiera, avgränsa och profilera designutbildningen i förhållande till andra utbildningar och utveckla den i förhållande till behoven i samhället utanför högskolan. Uppgraderingen till fulla treåriga utbildningsprogram kom relativt sent. Efter åtta år har informationsdesign kunnat erkännas som ett "lokalt akademiskt ämne" och studenterna givits möjlighet att skaffa sig en kandidatexamen i informationsdesign.

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Det finns cirka 280 studenter vid avdelningen för informationsdesign. 22 personer är anställda vid avdelningen, därav en lektor med doktorgrad i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap, 18 högskoleadjunkter (sju kvinnor) med akademisk bakgrund i olika omfattning, en lärarassistent och en administratör. De flesta lärare har varit anställda på avdelningen kortare tid än tre år, och endast en person har varit anställd så länge som tio år. Det mesta av undervisningen genomförs av den egna personalen, men för vissa kursavsnitt anlitas externa lärare.

Höstterminen 1999 kommer antalet studenter att öka till nästan 400, vilket beror på att avdelningen får studenter även i årskurs 3.

Informationsdesign har sina lokaler i högskolan centralt i Eskilstuna. Utbildningen använder lokaler av olika slag – hemklassrum, datorsal, ateljé, airbrush-rum, verkstäder och studio. Under hösten 1999 kommer avdelningen för informationsdesign att flytta för sig själv till helt nya och större lokaler, som förväntas ge bättre materiella förutsättningar för både utbildningen och forskningen, t.ex. genom nya experiment- och undersökningsrum.

Lokaler och utrustning – framförallt de digitala verktygen – är kostnadskrävande. Årligen investeras i datorutrustning för mellan 1 och 1,2 miljoner kronor, och mjukvaran kostar årligen cirka 300 000 kronor.

Institutionen för Informationsdesign och Produktutveckling omsatte 1998 totalt cirka 28 miljoner, varav 21 miljoner är utbildningsbidrag och resten är forskningsmedel (interna och externa) samt andra anslag. För informationsdesign var siffrorna 10,5 miljoner i utbildningsbidrag, 1 miljon kronor i interna forskningsmedel samt 2 miljoner i anslag.

Utbildningen

Designutbildningen vid Mälardalen högskola är inriktad på informationsdesign. Utbildningen har vuxit fram gradvis och i ett nära samarbete med näringslivet.

1990 påbörjade de första 15 studenterna en 40-poängsutbildning i teknisk illustration. Utbildningen var tänkt som en påbyggnadsutbildning för ingenjörer. Året efter utökades utbildningen till 80 poäng.

Sedan dök frågan upp om behovet av att utveckla ingenjörernas förmåga att uttrycka sig skriftligen. 1992 startades det tekniska redaktörsprogrammet (80 p). Året efter inrättades ett frivilligt påbyggnadsår (40 p) i datorgrafik för illustratörerna och redaktörerna.

1996 startade ett tvåårigt utbildningsprogram i naturvetenskaplig illustration (80 p), samt en 40 p påbyggnadsutbildning i design & produktutveckling för högskoleingenjörer.

Från och med läsåret 1997/98 blev illustratörs- och redaktörsprogrammen utvidgade till tre år (120 p). Samtidigt startade ett naturvetenskapligt redaktörsprogram (120 p) och en 120-poängsutbildning i informationsscenografi (användning av ljud, ljus, dramaturgi, koreografi, utställningsscenografi, koncentration på det offentliga rummet/torget, mässor, scenen etc.). Därutöver skapades en tvåårig påbyggnadsutbildning i informationsdesign.

1998 tillkom ett femte utbildningsprogram kallad informationsmäklarprogrammet (120 p) med syfte att lära studenterna att söka, förädla och anpassa information utifrån en uppdragsgivares behov. I programmet arbetas mycket med omvärldsanalyser och scenarier.

Gradvis har samtliga utbildningsprogram kommit att uppfattas som utbildningar i informationsdesign. I december 1998 beslutade utbildningsnämnden vid Mälardalens högskola att ge ämnet informationsdesign status som ett "lokalt akademiskt ämne". Studenterna skall efter avslutade studier kunna ansöka om att få en kandidatexamen i *informationsdesign*.

Informationsdesign definieras som ett flervetenskapligt ämne. Designprocessen handlar om att utveckla, utforma, bygga, beskriva, regissera, illustrera, paketera, anpassa, presentera etc. information i syfte att öka *nyttan*, dvs. förbättra mottagarens faktiska och praktiska förståelse av budskapet.

En utgångspunkt för utbildningen är näringslivets krav på människor som både är tekniskt och formmässigt kompetenta.

Studenterna

Utbildningen har utökats under hela 1990-talet, och 1998 fanns cirka 280 studenter fördelade på 13 "klasser".

Tillsammans finns ett hundratal sökande till utbildningen varje år, och per ledig plats söker mellan 1 och 3 förstahandssökande.

Antagningen till illustratörsprogrammen och informationsscenografi-programmet sker på basis av inlämnade arbetsprover. Avdelningen uppfattar att denna antagningsprocedur ger "rätt sorts" studenter. Således planeras att införa arbetsprover även för antagning till redaktörsutbildningarna, och en ansökan har lämnats till Högskoleverket om detta,

De flesta studenter kommer direkt från gymnasiet, eventuellt med något års studieuppehåll. Utbildningens stora upptagningsområde är Mälardalen. Endast tre studenter är utländska, och dessa läser datorgrafik. Ett introduktionskurs i "Informationsdesign som akademiskt ämne" ges på engelska.

Fördelningen mellan könen varierar mellan de olika utbildningsprogrammen. Det är flest kvinnor på informationsscenografi, informationsmäklari och naturvetenskapliga redaktörsprogrammet, medan könsfördelningen är jämn när det gäller det tekniska redaktörsprogrammet.

Utbildningen är projektinriktad och arbetssättet problemorienterat och laborativt. Studenterna deltar i verkliga projekt med externa uppdragsgivare från första dagen. Totalt pågår mellan 100 och 150 projekt i samverkan med externa uppdragsgivare. Ersättningar för projektarbetet tillfaller klasskassan, som sedan finansierar klassresorna. Ersättningar för examensarbetet är en fråga mellan företag och student.

Undervisningen är upplagd så att studenterna har schemalagd undervisning, föreläsningar, seminarier och lektioner motsvarande 15–20 timmar per vecka. Resterande tid ägnas åt projekt, egna studier och externa uppdrag.

Lärartätheten är hög, med mycket undervisning i små grupper. Skolan är öppen 24 timmar i dygnet, och studenterna har sitt hemrum och en egen arbetsplats.

85 procent av studenterna blir klara med studierna inom föreskriven tid. En anledning till att en del av studenterna behöver längre tid antas vara projektmetodiken, då det är svårt att bedöma tidsåtgången för projekt. Några avbryter studierna innan de är avslutade då de erbjudits anställning.

Praktik

Det finns inga obligatoriska praktikperioder inlagda i utbildningarna.

Samverkan och samarbete

Designutbildningen har drivits fram och utvecklats i ett samarbete mellan högskolan och det omgivande samhället. Institutionen nämner Föreningen

Teknisk Information, läkemedelsindustrin och olika branschorganisationer på scenografiområdet som exempel på några externa aktörer som haft stor påverkan.

De internationella kontakterna med andra utbildningar har också varit avgörande, då avdelningen för informationsdesign har varit ensam i Norden om att erbjuda denna typ av utbildning. England är ett föregångsland vad gäller utbildning i teknisk illustration, och här finns ett etablerat samarbete kring student- och lärarutbyte. Höstterminen 1998 studerade tre studenter från Informationsdesign vid utländsk högskola. Två utländska lärare hade korta gästuppdrag. Förutom Storbritannien har avdelningen också kontakter med universitet i Nederländerna, Spanien (naturvetenskaplig illustration), Österrike och USA. Det förekommer inget reguljärt samarbete med andra högskolor inom Sverige eller i Norden.

I och med utbildningens projektnriktning finns ett omfattande samarbete med externa uppdragsgivare. Under ett läsår genomförs projekt på uppdrag av cirka 100 företag och organisationer. Totalt omfattar avdelningens kontaktnät ungefär 500 intressenter.

Två viktiga aktörer när det gäller uppdrag är kommunerna i regionen och länsstyrelsen. Det kommer långt flera förfrågningar om projektarbete än man kan hinna med. De externa uppdragsgivarna måste ställa upp i form av gästföreläsningar och närvara vid projektredovisning.

Arbetsmarknad

Hittills har alla studenter fått jobb efter utbildningen.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Avdelningen har tagit initiativ till, definierat och planerat forskning inom informationsdesign.

Forskningen definieras som tillämpad forskning som utnyttjar utvalda forskningsresultat från andra kunskapsområden för att utveckla riktlinjer för hur man skapar ett bra informationsmaterial. Forskningen omfattar studier av kommunikationsprocessen, samt olika typer av representationer. Erfarenheter från informationsdesign tillämpas praktiskt inom verksamheter där man har intresse av att utveckla bra presentationsmaterial och läromedel. Utvärdering av hur informationsmaterialen verkligen fungerar för målgruppen ger återkoppling till både informationsdesign och respektive kunskapsområde.

Forskningsplanerna omfattar fyra områden. Ett projekt har påbörjats och skall pågå fram till och med år 2000 där man kartlägger ämnet informationsdesign. I samarbete med bl.a. BildochOrdAkademin och Universitetet i Twente, Holland, skall ett större arbete påbörjas inom det infografiska området. Under

2000/2001 planeras en studie och ett internationellt samarbete om frågan hur man bäst undervisar inom informationsdesign. Slutligen planerar avdelningen att under år 2000 inleda en kartläggning och utvärdering av olika teoretiska modeller med betydelse för ämnet informationsdesign.

Kvalitet, ambitioner och problem

Ett omfattande arbete har pågått under åren 1998 och 1999 för att se över samtliga utbildningsprogram i syfte att skapa en gemensam kärna som skall utgöra en teoretisk grund utifrån vilken teoretiska tillämpningar kan göras. Ett annat syfte med detta är att skapa förutsättningar för en filosofie kandidatexamen för studenterna vid avdelningen.

Institutionen planerar att läsåret 1999/2000 starta en treårig (120 p) utbildning i design & programmering. Utbildningen ges i samarbete med Institutionen för datateknik vid högskolan. Fokus kommer att läggas på gränssnittsdesign, eller interaktionsdesign.

På sikt önskar Informationsdesign kunna ge kurser på D-nivå och erbjuda forskarutbildning.

Designutbildningarna vid Malmö högskola

Lärosätet

Malmö högskola inrättades den 1 juli 1998 och är organiserad i sju områden för utbildning och forskning. Samtidigt startade utbildningarna i design som ingår i området Konst och kommunikation. Grundidén är ett digitalt Bauhaus och huvudmaterialet är media och IT. Designutbildningen ges i form av sex olika program.

- Interaktionsteknologi, 120 poäng
- Materiell och virtuell design, 120 poäng
- Medie- och kommunikationsvetenskap, 120 poäng
- Scen- och teaterteknologi, 80 poäng
- Interaktionsdesign, 80 poäng
- Teknisk kommunikation, 80 poäng

Personella, materiella och ekonomiska förhållanden

Det finns en stab av anställda på heltid och bara en viss del som är tillfälligt anställda. Målsättningen i relationen undervisning och forskning är 50/50. Nu ligger tyngdpunkten på undervisning. Fyra professorskompetenta ingår i forskningsgruppen. Stiftelsen för strategisk forskning bidrar med basfinansiering om fem miljoner kronor.

Utbildningarna

Konst, kommunikation, medier och informationsteknologi är centrala begrepp i samtliga utbildningar. Strävan är att de treåriga programmen skall leda till kandidatexamen och de tvååriga påbyggnadsutbildningarna till magisterexamen.

Interaktionsteknologi handlar om utformning av interaktiva digitala system med särskilt fokus på deras bruksegenskaper, dvs. programvaruutveckling med design.

Materiell och virtuell design behandlar utformning av produkter med materiella och virtuella inslag, fysisk och digital form. Utbildningen bygger på grunder ifrån grafisk design och industridesign. Vissa färg- och formstudier ingår också. Programmet hade 570 sökande i första hand till de 30 platserna.

Medie- och kommunikationsvetenskap behandlar mediasamhället och medieproduktion ur ett kulturvetenskapligt perspektiv.

Utbildningarna i interaktionsteknologi, materiell och virtuell design samt medie- och kommunikationsvetenskap har vardera 30 platser. En tredjedel av

innehållet är gemensamt i form av kurser, projekt och workshops. Under det första året ges en gemensam kurs i kulturhistoria och kulturteori.

Det fjärde utbildningsprogrammet på grundnivå är Scen- och teaterteknologi. Det syftar till kompetens för självständigt arbete med ljus-, ljud- och scenteknik i alla former av scenisk gestaltning och presentation. En förlängning till 120 poäng planeras men utbildningen startar som ett tvåårigt program.

Interaktionsdesign och teknisk kommunikation är tvååriga påbyggnadsutbildningar. Personer med teknisk eller konstnärlig bakgrund är målgruppen för interaktionsdesign medan den senare riktar sig till personer med teknisk/naturvetenskaplig bakgrund.

En bärande princip i Malmö är att studenterna skall vara inblandade i forskningsverksamhet genom påbyggnadsutbildningen. Lokalerna är byggda med tanke på samspel och samarbete. Även studenterna på grundutbildningens olika program skall kunna arbeta i projekt tillsammans hela tiden. Studenterna har tillgång till lokalerna dygnet runt.

Praktik

Ingen praktik ingår i utbildningen. Utbildningsansvariga anser att det inte finns behov av praktik, bl.a. därför att många studenter har arbetat tidigare.

Samverkan och samarbete

Genom bron mellan Malmö och Köpenhamn förverkligas visionen om en sammanhållen Öresundsregion. Detta lockar redan kunskapsintensiva företag till regionen. Malmö högskola ingår i ett samarbete med andra universitet och högskolor på båda sidor om sundet.

Forskning/konstnärligt utvecklingsarbete

Forskningen vid Konst och kommunikation organiseras i fem teman: narrativitet och kommunikation, rumslighet och virtualitet, lärande och samarbete, designprocesser samt konstnärligt utvecklingsarbete. De tre första organiseras i form av en nybyggd ”studio” per tema, där man arbetar med flera projekt inom temat samtidigt och samverkar. Arbetet med designprocesser och det konstnärliga utvecklingsarbetet sker på tvärs av arbetet i respektive studio.

En exposé om industridesign

Varför design? Ett kritisk-teoretiskt perspektiv

I en artikel av Jan Michl, professor i designteori och designhistoria i Oslo, med titeln *Om status, konkurrens, funksjonalisme och industri*,¹ görs ett försök att filosofiskt och teoretiskt förklara förekomsten av modern industridesign i den västliga världen samt kritiskt granska dess roll och sätt att fungera. Författaren förklarar förekomsten av modern industridesign med egenskaper hos konsumenter och producenter. När konsumenten äger saker som hon använder, och när sakerna anses representera henne, ställs det krav på att sakerna ser bra ut och har en tilltalande form. När producentens produkter är utsatta för konkurrens från andra producenter får både priset, de funktionella kvaliteterna och formen betydelse för konsumentens val, vilket innebär att producenten inte kan ignorera någon aspekt. Således sker det i den västliga världen en massproduktion av industriella produkter med hög funktionell och estetisk standard. Det skapas en kommersiell designkultur och många typer av "smak och stil".

Problemet är att designern traditionellt inte har betraktat sig själv som del av denna kultur. Industridesign präglas fortfarande starkt av den funktionalistiska teorin att det finns objektiva, nödvändiga former "att upptäcka". Detta hindrar insikten att det är formgivaren som själv väljer formerna och att han/hon måste stå till ansvar för detta val. Med en sådan insikt skulle designern ha ett mera reflekterat förhållningssätt till frågor om form, stil och smak.

Gradvis har dock skett en omvärdering av den funktionalistiska visionen om designens oberoende av den kommersiella kulturen. Detta gör enligt författaren, dagens och morgondagens industridesigners till bättre sådana än tidigare generationer av designers. Således kan vi också, enligt författaren, i framtiden förvänta oss industrivaror med ännu bättre kvalitet i alla ordets bemärkelser.

Olika definitioner av industridesign²

Industridesign (eng. Industrial Design) har från början tolkats som att planera och rita produkter och system för industriell produktion. Designprocessen är inriktad mot två mål: a) att anpassa produkten till användaren och miljön (funktionella egenskaper) och b) att tillföra produkten ett uttryck av helhet, sammanhang, individualitet och personlighet (utseende).

---

¹ Artikeln är publicerad i Randi Gaustad og Ulla Tarras-Wahlberg (red.): *Norsk form'88: Aktuell design i norsk industriproduktion*. Landsforbundet Norsk Form, Oslo 1988.

² Baserad på en opublicerad PM till Högskoleverket, skriven av Per Farstad, professor i industridesign. Oslo, 13 februari 1999. Farstad är en av bedömarna i utvärderingen av de svenska designutbildningarna.

En fjärde och än så länge namnlös tradition i industridesign har nyligen börjat göra sig gällande. Det finns ett motstånd mot att design är lösningen på konkreta och upplevda problem. Istället skall design medverka till upplevelser, och föremålen skall ingå i ett större sammanhang. Designer Philippe Starcks produkter nämns som exempel. Produktlösningarna är enkla och flertydiga, samtidigt som koncepten är temperamentsfulla och högst individuella.

Detta är de idébärande traditionerna. När det gäller designutbildningen pekar Farstad på följande: Industridesign har sitt ursprung i två olika ämnesdiscipliner – den konstnärliga (via konst- och designskolor) och den tekniska (via polytekniska skolor). I både design och konst står formproblematiken, den praktiska, erfarenhetsbaserade kunskapen och det konstnärliga perspektivet centralt. Skillnaden är att designern skaffar sig kunskap om människors behov och söker efter produktfördelar som definieras av också andra professioner, medan konstnären ofta söker ett unikt och personligt uttryck.

Ingenjören och industridesignern har båda lärt sig att planera, konstruera och få fram industriprodukter och system. Industridesignerns arbete är dock mera baserat på kunskap från human teknologi, estetisk erfarenhet och kultur- och samhällsvetenskapliga ämnen, medan ingenjören stöder sig på naturvetenskapliga/tekniska ämnen. Medan ingenjören låter de naturvetenskapliga/tekniska kriterierna återspeglas i utformningen av produkterna använder industridesignern kriterier utifrån användarbehov och estetik.

Industridesign är, enligt Farstad, med nödvändighet en flervetenskaplig disciplin. Utbildningen och yrkesutövandet är tydligt präglade av de tre historiska traditionerna kring industriell utveckling, marknadsorientering och användarfunktion, och dessa traditioner förklarar varför man tagit upp i sig ämnen som teknologi, konst, merkantila ämnen och ergonomi.

Utifrån samtliga traditioner framstår *människans relation till konkreta föremål* som ämnets mest centrala tema.

Arbetsrapporterna finns
tryckta i detta format och
på verkets hemsida:

www.hsv.se/publikationer/ovrigt.html